

בס"ד | דף מס' 8 | שיעור מקוון במסכת כתובות | הרב ישי יסלזון
מקור מצוטט | [מקור להרחבה] | סתם הפנייה היא למסכת כתובות

קישור לזום בימי רביעי בשעה 20:45 | קישור לקבוצת הוואטסאפ של השיעור

ה. נישואין ביום שישי ובמוצאי שבת

ד: "אמר מר בין כך... ערב שבת נמי גזירה שמא ישחט בן עוף" (מומלץ להמשיך את הסוגיא עד ה. "תחלה לאיברים").

המקורות

1. חשבונות בשבת

- רמב"ם שבת פכ"ד ה"א, שבת קיג. "וכבדתו מעשות... הרהור מותר" וברש"י על אתר ובתוד"ה 'שלא יהא', ב"ח שז,א עד: "...אעשה למחר".
- שבת קנ. במשנה ובגמ': "ומתני' מני... הרהור מותר" ובהמשך: "ודיבור מי אסיר... דאגרא גבי", תור"ד ד"ה 'אבל אומר', שם בהמשך הגמ': "א"ר יהודה אמר שמואל... בורגנין הולך" וברש"י ובט"ז אר"ח שז ס"ק ו.
- תוס' שבת קנ. ד"ה 'ודיבור'.
- רמב"ם שבת פכ"ג ה"ח.

2. גזירת בן עוף ונישואים ביום שישי

- ירושלמי כתובות פ"א ה"א "שוין שאינה נישאת... כאן לדבר תורה", משנה פסחים ג,ז, בבלי מ"ק ח: בתחילת המשנה ובגמ': "דאמר רב דניאל... ערב הרגל", מג"א אר"ח רמט ס"ק ג.
- ר"ן על הר"ף א: ד"ה 'ולפיכך', מאירי ד"ה 'כבר ביארנו', רמב"ם אישות פ"י ה"ד, רמב"ן ה. "ואם תשאל והא איכא... לא חיישינן".
- פסחים צט: במשנה ובגמ' עד: "...והולך עד שתחשך", גיטין לח: "אמר רבה בהני... ושתייהן נעקרו", רש"י ד"ה 'בערב שבת', רשב"א שם ד"ה 'ואחת קבעה', ריטב"א שם בשם ר"ח, רמב"ם שבת פ"ל ה"ד ובראב"ד שם, רוקח שבת סי' ל "במסכת שבת בפרק כל כתיבי... והא למעשה".

ציטוטי מקורות

רמב"ם הלכות שבת פרק כד הלכה א

יש דברים שהן אסורין בשבת אף על פי שאינם דומין למלאכה ואינם מביאין לידי מלאכה, ומפני מה נאסרו משום שנאמר +ישעיהו נ"ח+ אם תשיב משבת רגלך עשות חפצין ביום קדשי ונאמר וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר, לפיכך אסור לאדם להלך בחפציו בשבת ואפילו לדבר בהן כגון שידבר עם שותפו מה ימכור למחר או מה יקנה או היאך יבנה בית זה ובאי זה סחורה ילך למקום פלוני, כל זה וכיוצא בו אסור שנאמר ודבר דבר דבור אסור הרהור מותר.

ב"ח אורח חיים סימן שז

א ודבר דבר דרשו חכמים וכו'. בפרק אלו קשרים ופירש רש"י שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול כגון מקח וממכר וחשבונות עכ"ל וכתבו התוספות (קיג ב ד"ה שלא) דאין נראה לרבינו תם דהא כבר נפקא

לן ממצוא חפצך (ישעיה נח יג) עכ"ל אבל רבינו מיישב פירוש רש"י דלאו מקח וממכר ממש קאמר אלא לדבר ממקח וממכר לומר סחורה פלונית אקנה למחר או דבר פלוני מעסק משא ומתן אעשה למחר:

תוספות ר"ד מסכת שבת דף קנ עמוד א

אבל אומר לו ראה שתעמוד עמו לערב כמה נ"ל דחוק פתרון המורה. א"כ ישכיר אדם פועלין ויעשה מו"מ ע"י רמיזה שלא יבאר הדבר בפירוש ועוד דדיוקא דמתני' יתירא לא משמע הכי שפיר. וברוב ספרים מצאתי כתוב ראה שתעמוד עמי לערב ולא הנראה. והנכון בעיני לפרש כן דוקא לא יאמר לחבירו לשכור לו פועלין בשבת אבל יכול לומר לו ראה שתעמוד עמי לערב למ"ש לשכור לו פועלין. דדוקא לשוכרן בשבת אסור משום ודבר דבר אבל לומר לו תשכירם במוצאי שבת אינו אלא הרהור ואף על גב דהרהור דמעשה אסור כדאמר' בעירובין לא יטייל אדם בתוך שדהו לידע מה היא צריכה הרהור דדיבור מותר וריב"ם זצק"ל כ' אסור הוא לומר אני אשכור פועלין למחר ואינו נ"ל כלל:

ט"ז אורח חיים סימן שז ס"ק ו

(ו) (פמ"ג) אני הולך למחר. נראה דוקא בל' זה מותר אבל אסור לומר שילך בקרון שקורין בל"א פארי"ן דהא היום אין הועיל בורגנין לזה והעולם אינם מרגישים בחילוק זה והוא פשוט:

רמב"ם הלכות שבת פרק כג הלכה יח

אסור לחשב חשבונות שהוא צריך להן בשבת בין שעבר בין שעתיד להיות גזירה שמא יכתוב, לפיכך חשבונות שאין בהן צורך מותר לחשבן, כיצד כמה סאין תבואה היה לנו בשנה פלונית, כמה דינרין הוציא בחתנות בנו וכיוצא באלו שהן בכלל שיחה בטילה שאין בהן צורך כלל המחשב אותן בשבת כמחשב בחול.

תלמוד ירושלמי מסכת כתובות פרק א הלכה א

שוין שאינה נישאת לא בערב שבת ולא במוצאי שבת לא בערב שבת מפני כבוד שבת ולא במוצאי שבת חברייה אומרי' מפני הטורח רבי יוסי אומר [דף ב עמוד א] מפני כבוד שבת מתניתא מסייעא לחברייה מפני מה אמרו בתולה נישאת ביום הרביעי כדי שיהא אדם מתקין צרכיו ג' ימים זה אחר זה ר' בא בר כהן אמר קומי רבי יוסי רבי אחא בשם רבי יעקב בר אידי אסור לאדם לישא אשה בערב שבת הדא דאת אמר לעשות סעודת אירוסין הא לארוס יארס שמואל אמר אפילו בתשעה באב יארס שלא יקדמנו אחר מחלפא שיטתא דשמואל תמן הוא אמר [תהילים סח ז] אלהים מושיב יחידים ביתה וגו' [שם סב י] במאזנים לעלות המה מהבל יחד ובההוא אמר אכין אלא שלא יקדמנו אחר בתפילה ואף על פי כן לא קיימה רבי חזקיה רבי חייה בשם רבי אבהו אמר אסור לדון דיני ממונות בערב שבת והא מתניתא פליגא לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב דיני נפשות הא דיני ממונות דנין ותני רבי חייה כן דנין דיני ממונות בערב שבת אבל לא דיני נפשות כאן להלכה כאן לדבר תורה

משנה מסכת פסחים פרק ג משנה ז

[*] ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער ואם לאו מבטלו בלבו להציל מן הנכרים [ס"א הגייס] ומן הנהר ומן הלסטים ומן הדליקה ומן המפולת יבטל בלבו ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד:

מגן אברהם סימן רמט ס"ק ג

ג (פמ"ג) (מחה"ש) סעודת ארוסין. וה"ה סעודת נשואין דהי' אפשר לעשותו ביום אחר [ב"ח] וצ"ע דכ' בסי' תמ"ד ס"ז דסעודת ארוסין סעודת מצוה היא אפי' בע"פ דבח"ה אסור לעשות סעודת ארוסין כ"ש בע"ש דקיל טפי כדאיתא בגמ' והיא משנה שלימה וע"ק דבסימן תקמ"ו כ' דמותר לישא ערב הרגל והיא תלמוד ערוך פ"ק דמ"ק וע"ק דכיון דאירס בע"ש ה"ל זמן הסעוד' בע"ש וא"ל דלא ה"ל ליארס היום דיש לחוש שמא יקדמנו אחר וברוקח סי' ל' הבי' הירוש' הזה ונ"ל דה"פ אסור ליארס בע"ש הדא דאתמר סעודת ארוסין (פי' אם אירס קודם לכן אסור לעשות בע"ש סעודת ארוסין) אבל לארס מותר פי' מותר לארוס בע"ש שמא יקדמנו אחר ואז מותר ג"כ לעשות סעודה ובפרק קמא דתענית מסיים בה בירושלמי אמר שמואל אפילו בט' באב מותר ליארס ע"ש וצ"ע על הש"ג פכ"ב דשבת שכ' אסור לארס אשה בע"ש עכ"ל דהא לכ"ע שרי ובירושלמי פ"ק דכתובות דאסור לישא בע"ש משום כבוד שבות ע"ש דמשמע דחולק על תלמוד שלנו ועיין בא"ע סימן ס"ג:

ר"ן (על הרי"ף) מסכת כתובות דף א עמוד ב

ולפיכך יש לתמוה על מה סמכו עכשיו לישא בששי אף על פי שקביעות ב"ד שוה בכל הימים אלא שיש לומר דכיון דחזו דתקנת רביעי אינה קבועה דהא אמרי' דאי איכא בתי דינין קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום אלמא כל היכא דליכא למיחש לטענת בתולים לא איכפת לן אף עכשיו בדורות הללו כיון שלא נהגו לקדש אלא עד זמן נשואים ליכא למיחש דלדידהו שהיו מקדשים קודם זמן נשואין איכא למיחש שמא תחתיו זינתה אבל במקומות הללו שרובן מקדשין וכונסין לאלתר ליכא למיחש להכי דאם זינתה ודאי קודם לכן זינתה אלא שעדיין ראוי למיחש משום טעמא דשמא ישחוט בן עוף כמו שאכתוב בסמוך בס"ד:

בית הבחירה למאירי מסכת כתובות דף ה עמוד א

כבר ביארנו שכל שאין בו מקום להשכמה לב"ד אשה נשאת בכל יום ומכל מקום בסוגיא זו אמרו שלא לבעול בשבת ובמוצאי שבת ולא משום ביאה שהרי מותר לבעול בתחלה בשבת כמו שיתבאר למטה אלא מגזירה שמא ישחוט בן עוף והוא שהיה מנהגם להאכיל בן עוף לבני הבית בלילה של ביאה ראשונה לסימן טוב שיפרו וירבו כתרנגולים ואם יבעול במוצאי שבת או בערב שבת שמא ישחטנו בספק חשיכה ויש מפרשים שחיתת בן עוף לצורך סעודה ולא תפש בן עוף אלא ששחיתתו קלה וישחוט קודם שיזכור וכיון שנאסרה הביאה נאסרה אף הכניסה ולדעת זה לא הותר לבעול בתחלה בשבת אלא בשכנס קודם ערב שבת או למי שאינו עושה סעודה כלל וכן פסקו גאוני ספרד ויש פוסקין שאין גזירת בן עוף הלכה כלל אלא שאסור לכנוס ערב שבת ומוצאי שבת מפני כבוד שבת כמו שנזכר בתלמוד המערב על הדרך שכתבנו למעלה ואיפשר שגזירת בן עוף וכבוד שבת הנזכר בתלמוד המערב אחד הוא ומכל מקום אנו פוסקין לדחות גזירת בן עוף ודברי תלמוד המערב ואשה נשאת לדעתנו בכל יום ואף אנו נוהגים לכנוס בששי כמו שכתבנו למעלה שהרי סתם אמרו מותר לבעול בתחלה בשבת:

רמב"ם הלכות אישות פרק י הלכה יד

מותר * לארס בכל יום חול אפילו ל בתשעה באב בין ביום בין בלילה, אבל אין נושאין נשים לא מ בערב שבת ולא באחד בשבת גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודתו, ואין צריך לומר שאסור ל לישא בשבת, ואפילו בחולו של מועד אין נושאין נשים כמו שביארנו לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנאמר +בראשית כ"ט+ מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת, ושאר הימים מותר לישא אשה בכל יום שירצה והוא שיטרח בסעודת נישואין שלשה ימים קודם [יום] הנישואין.

חדושי הרמב"ן מסכת כתובות דף ה עמוד א

ואם תשאל והא איכא משום גזרת בן עוף, איכא למימר ההיא ברייתא ליתה, דתניא לעיל ומפרישין החתן מן הכלה לילי שבת תחילה מפני שהוא עושה חבורה טעמא משום חבורה אבל משום בן עוף לא חיישינן וכו', ור' אמי דשרי למבעל בתחלה בשבת לא חייש לבן עוף, וליכא למימר כי שרא בשכבר עשה סעודתו,

דתקנת חכמים היא שלא יבעול בתחלה בלילי שבת ואפילו במקום שאין לחוש לבן עוף משום מקום שיש לחוש, שהרי תקנת רביעי אינה צריכה אלא לאשת כהן וגזרו על הכל, ועוד נראה שזמן סעודה לכל היא לילה של בעילה ולא היה מי שלא נהג כן כדקא פסיק ותני ברייתא סתם, ודר' אמי נמי משמע שעדיין לא עשו כלום שהרי עדיין לא כתבו כתובה, לפיכך התירו דורות אחרונים לישא בששי, ועוד שאינם נוהגין לעשות סעודה בליל בעילה ולא ביום שלמחר כלל הילכך ליכא למיחש לבן עוף כמו שלא חשש ר' אמי, ורבנו הגדול ז"ל השמיטה לה היא דתניא לא יבעול ולא אסר משום בן עוף.

והמחזור שבדברים דכי ליכא משום אקרורי דעתא הני מילי מיום רביעי לחמישי אבל מליל רביעי איכא משום אקרורי דעתא וכשהתירו לבעול בלילי שבת תחלה לא אמרו אלא בשכבר כנסה מזמן מרובה דהתם לא חיישינן לאיקרורי דעתא דלא תקינו רבנן אלא שלא תנשא מפני שדרכן לישא ביום ולבעול בלילה אבל מי שכנס מזמן מרובה לא הטריחו עליו לבעול סמוך ליום ב"ד,

חדושי הרשב"א מסכת גיטין דף לח עמוד ב

ואחת קבעה סעודתה בערב שבת. פירש"י ז"ל בלילי שבת היו קובעים עיקר סעודת שבת ולא בשבת עצמו וכבוד יום עדיף, ועוד פי' בע"ש ממש, ואיכא דקשיא ליה דהא קי"ל כרבי יוסי דאמר אוכל והולך עד שתחשך ואפילו להתחיל נמי, וי"ל דהני מילי לצורך שעה אבל לעשות כן תמיד מיחזי כמזלזל בכבוד שבת, ור"ח ז"ל פי' שהיו קובעין סעודה ביום ששי ומתוך כך היו נמנעין מלהתעסק בצרכי שבת.

חדושי הריטב"א מסכת גיטין דף לח עמוד ב

ור"ח פירש בערב שבת אפילו בבקר, שהיה דרכן שסעודת הלילה היו קובעין אותה בערב [שבת], וזה אסור לקבוע סעודה גדולה בע"ש משום כבוד שבת כדי שיכנס [ל]שבת כשהוא תאב.

רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה ד

אסור לקבוע סעודה ומשתה בערב שבת מפני כבוד השבת, ומותר ג' לאכול ולשתות עד שתחשך, ואף על פי כן מכבוד השבת שימנע אדם מן המנחה ולמעלה מלקבוע סעודה כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה לאכול. +/השגת הראב"ד/ אסור לקבוע סעודה בערב שבת. א"א דוקא שאסור לקבוע מחצות ולמעלה. +

ספר הרוקח הלכות שבת סימן ל

במסכת שבת בפ' כל כתבי הקדש (דף קיז) אמר רב חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנ' והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר. במכילת', והכינו מכאן שיכין לע"ש. במס' סוכה בפ' לולב וערב' (דף מד) אל יהלך אדם בע"ש יותר מג' פרסאות אפי' לביתו בפ' א' דשבת (דף יט) אין מפליגין בספינה בים פחות מג' ימים קודם לשבתא ומצור לצידון מותר אפי' בע"ש. ירו' בפ"א דברכות אסור לארס בע"ש הדא דאית' סעודת אירוסין אבל לארס מותר. ירוש' דסנהדרין אסור לידון דיני ממונות בע"ש והא מתני' פליגין אין דנין דיני נפשות לא בע"ש ולא בעי"ט הא דיני ממונות דנין אמרי הא להלכה והא למעשה: